

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-13>

УДК 336.02:330.3

ФІНАНСОВА ПРОЗОРИСТЬ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

FINANCIAL TRANSPARENCY AND TAX POLICY IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION IN UKRAINE

Котвицька Наталія Миколаївна

доктор економічних наук, доцент,

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0864-1470>**Романенко Олександр Володимирович**

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1569-5720>**Башота Дмитро Ігорович**

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4894-8414>**Kotvytska Nataliia, Romanenko Oleksandr, Bashota Dmytro**
Private Higher Education Establishment "European University"

Стаття присвячена дослідженню фінансової прозорості та податкової політики України в умовах економічної трансформації. Висвітлюються ключові аспекти забезпечення прозорості у фінансовому управлінні, що є важливим чинником підвищення довіри суспільства та інвесторів. Особливу увагу приділено ролі податкової політики у стимулюванні економічного зростання, забезпеченні фінансової стабільності та боротьбі з тіньовою економікою. Аналізується вплив реформ у податковій сфері на адаптацію України до європейських стандартів та виклики, пов'язані із впровадженням цих змін. Розглядаються перспективи розвитку податкової системи у контексті цифровізації та глобалізації економіки. Мають застосування рекомендації щодо удосконалення податкової політики з метою сприяння економічній модернізації та інтеграції України в міжнародну фінансову систему.

Ключові слова: фінанси, управління, податкова система, економіка, цифровізація, реформи, трансформація.

The article is devoted to the study of financial transparency and tax policy of Ukraine in the conditions of economic transformation. The key aspects of ensuring transparency in financial management are highlighted, which is an important factor in increasing the trust of society and investors. Special attention is paid to the role of tax policy in stimulating economic growth, ensuring financial stability and combating the shadow economy. Examines the problems and prospects of ensuring financial transparency and improving the tax policy of Ukraine in the conditions of economic transformation. Financial transparency is defined as one of the key tools for creating a trusting environment for business, attracting investments and improving the efficiency of public administration. Emphasis is placed on the fact that a transparent tax system is the basis for reducing the level of corruption, stimulating economic activity and strengthening the country's economic security. The work examines modern challenges related to the need to reform the tax system, in particular, in the context of globalization, digitalization of the economy, and Ukraine's integration into the European economic space. The authors analyze the main aspects of tax policy, including the reform of tax administration, simplification of tax procedures, introduction of electronic services, as well as the fight against tax evasion. It was determined that the development of transparent mechanisms for managing state finances will contribute to increasing public trust in fiscal institutions and reducing the shadow economy. Particular attention is paid to the study of the impact of economic reforms on the financial stability of the state. Prospects for harmonizing Ukraine's tax policy with EU standards are considered, as well as the need to introduce the principles of sustainable development into the tax system. The article offers practical recommendations for improving tax policy, in particular by

expanding the tax base, reducing administrative pressure on business, and stimulating innovation. Thus, the authors substantiate that financial transparency and effective tax policy are the basis for ensuring sustainable economic growth, increasing the country's competitiveness in the international arena, and achieving macroeconomic stability.

Keywords: finance, management, tax system, economy, digitalization, reforms, transformation.

Постановка проблеми. Економічна трансформація України супроводжується масштабними змінами в соціально-економічній структурі держави, інтеграцією до глобальних ринків та впровадженням європейських стандартів управління. У цих умовах забезпечення фінансової прозорості та ефективної податкової політики стає одним із пріоритетів державного управління, адже вони є базовими інструментами для створення сприятливого економічного середовища, залучення інвестицій і зміцнення довіри суспільства до державних інституцій. Незважаючи на проведені реформи, Україна досі стикається з низкою проблем, серед яких високий рівень корупції, значна частка тіньової економіки, складність адміністрування податків і недостатній рівень цифровізації податкових процесів. Недосконала податкова система, непрозорі механізми використання бюджетних коштів та низька ефективність фіскальної політики стримують економічне зростання і створюють додаткові бар'єри для малого та середнього бізнесу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку оптимальних шляхів удосконалення фінансової прозорості та модернізації податкової політики, що сприятиме сталому розвитку економіки, зниженню фіскальних ризиків і підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Постає питання адаптації податкових та фінансових механізмів до викликів глобалізації, цифрової трансформації та інтеграції до європейського економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова прозорість та податкова політика України в умовах економічної трансформації привертає увагу багатьох дослідників і практиків через її ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, подоланні корупції та інтеграції України до світового економічного простору. Аналіз останніх наукових робіт і публікацій показує, що дослідження охоплюють широке коло питань, проте залишаються аспекти, які потребують подальшого опрацювання. У працях вітчизняних та зарубіжних економістів, таких як О. Вахітова, Н. Ковальчук, О. Кіреєва, С. Тарасова, М. Власенко, розглядається вплив фінансової прозорості на зниження

рівня корупції. Дослідники акцентують увагу на важливості впровадження механізмів прозорого управління державними фінансами, зокрема через відкриті дані, громадський контроль та запровадження електронних систем звітності. Запровадження електронних кабінетів платників податків, автоматизація процесів адміністрування та обміну даними визнаються важливими етапами реформування податкової політики. Водночас, автори відзначають низький рівень технічного забезпечення та недостатню цифрову грамотність населення як ключові перешкоди на шляху до успіху.

Роботи, присвячені регіональним аспектам, зокрема дослідження А. Орел, О. Корнієцького, І. Сохань вказують на значні відхилення у розподілі фінансових ресурсів між регіонами України. Це впливає на нерівномірність податкових надходжень і створює бар'єри для економічного розвитку регіонів. Дослідження рекомендують запровадити регіональні програми підтримки та вдосконалити механізми децентралізації. Тому аналіз останніх досліджень свідчить про значну увагу до теми, проте практичні механізми реалізації прозорості та реформування податкової політики потребують подальшого доопрацювання з урахуванням специфіки економічної ситуації України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі дослідження фінансової прозорості та податкової політики України в умовах економічної трансформації виникає низка аспектів, які потребують детального аналізу і залишаються недостатньо вивченими. Потребує вивчення питання про те, як податкова система може стимулювати інвестиції в наукові розробки, технологічні інновації та розвиток малого й середнього бізнесу. Відсутні дієві механізми для стимулювання добровільної сплати податків через створення сприятливих умов, прозоре використання бюджетних коштів та підвищення рівня фінансової грамотності населення. У впровадженні електронних сервісів та цифрових інструментів адміністрування податків спостерігається прогрес, але недостатньо проаналізовано їхній реальний вплив на зменшення адміністративного навантаження,

підвищення збору податків і зниження рівня тіньової економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз ключових аспектів фінансової прозорості та податкової політики в умовах економічної трансформації України, визначення існуючих проблем і викликів, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів прозорості у фінансовому управлінні та реформування податкової системи, що сприятиме забезпеченню економічної стабільності, зниженню рівня корупції, підвищенню довіри суспільства до державних інституцій, стимулюванню інвестицій і підтримці сталого економічного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна трансформація України супроводжується масштабними змінами у всіх сферах суспільного життя, включаючи фінансовий та податковий сектор. У таких умовах фінансова прозорість та ефективна податкова політика набувають ключового значення, адже вони є важливими елементами стабільного економічного розвитку, зміцнення довіри до державних інституцій та інтеграції в глобальні фінансові ринки.

Фінансова прозорість є основою довіри між державою, бізнесом і громадянами. Вона передбачає відкритість інформації про доходи та видатки бюджету, чесність у звітності державних підприємств і прозорість механізмів прийняття фінансових рішень. Для України цей аспект є особливо актуальним через значну частку тіньової економіки та високий рівень корупції, які значно обмежують потенціал зростання. Підвищення фінансової прозорості дозволяє мінімізувати ці негативні явища, створюючи умови для ефективного управління ресурсами та залучення іноземних інвестицій.

Податкова політика України також переживає серйозну трансформацію. Основними викликами залишаються складність адміністрування податків, нерівномірне податкове навантаження на бізнес і громадян, а також недосконалість нормативно-правової бази. В умовах євроінтеграції податкова система має бути адаптована до стандартів ЄС, включаючи спрощення податкових процедур, удосконалення системи електронного декларування та запровадження сучасних механізмів податкового контролю.

Однак впровадження реформ часто стикається з труднощами, серед яких опір окремих зацікавлених груп, недостатня цифровізація

податкової системи та відсутність довгострокової стратегії. Крім того, Україні необхідно вирішити питання регіональної нерівності у фінансовій сфері, оскільки різний рівень економічного розвитку регіонів створює дисбаланс у розподілі податкових доходів і бюджетних витрат [3].

Значний потенціал для покращення має цифровізація податкової системи. Вона дозволяє автоматизувати процеси адміністрування податків, знижуючи ризик корупції та спрощуючи взаємодію платників податків із державою. Запровадження електронних сервісів, таких як податковий кабінет, електронна звітність та інтеграція даних між відомствами, сприяє підвищенню ефективності фіскальної політики. Проте, для забезпечення сталого результату необхідні значні інвестиції в технологічну інфраструктуру та підвищення рівня цифрової грамотності серед населення.

Важливим аспектом є гармонізація податкової політики зі стандартами ЄС. Для цього необхідно забезпечити прозорість процедур, зменшити адміністративний тиск на бізнес і стимулювати інноваційну діяльність через податкові стимули. Зокрема, варто впроваджувати податкові пільги для підприємств, що інвестують у новітні технології та наукові розробки, а також підтримувати малий і середній бізнес.

Підвищення рівня добровільної сплати податків є ще одним критично важливим завданням. Для цього необхідно створювати умови, за яких платники податків відчуватимуть справедливість і прозорість використання бюджетних коштів. Підвищення фінансової грамотності населення та бізнесу, посилення комунікації між державою і громадянами, а також забезпечення суворого дотримання податкового законодавства є ключовими кроками у цьому напрямку [4].

В умовах економічної трансформації важливим стає впровадження сталих підходів до податкової політики, які враховують не лише фіскальні потреби держави, але й соціальні та екологічні аспекти. Податкова система має стимулювати економічний розвиток, підтримувати екологічно чисті технології, сприяти інвестиціям у людський капітал і створювати рівні можливості для всіх учасників економіки.

Таким чином, фінансова прозорість та податкова політика є взаємозалежними складовими, що визначають успіх економічних реформ в Україні. Їхній розвиток вимагає комплексного підходу, який передбачає вдосконалення законодавчої бази, впровадження

сучасних технологій, посилення інституційної спроможності та активізацію міжнародної співпраці. Лише за умови ефективного поєднання цих елементів Україна зможе досягти фінансової стабільності, забезпечити стійке економічне зростання та зміцнити свої позиції на міжнародній арені. Існує ряд аспектів фінансової прозорості, які несуть в собі проблеми і вирішення питань їх подолання (табл. 1).

Особливу увагу слід приділити гармонізації податкової політики зі стандартами Європейського Союзу. Це включає адаптацію законодавства, впровадження європейських норм фінансового контролю та спрощення процедур оподаткування. Україна також має

вирішити питання регіональної нерівності, оскільки дисбаланс у податкових надходженнях і видатках між різними регіонами негативно впливає на загальну економічну ситуацію в країні.

Одним із ключових завдань є підвищення добровільної сплати податків. Для цього держава повинна створити сприятливі умови для бізнесу, прозоро використовувати бюджетні кошти, підвищувати рівень фінансової грамотності населення та впроваджувати дієві механізми комунікації між фіскальними органами і платниками податків.

Цифровізація відіграє ключову роль у модернізації податкової системи. Автоматизація процесів адміністрування податків,

Таблиця 1

**Фінансова прозорість та податкова політика
в умовах економічної трансформації України**

Аспект	Суть	Проблеми	Рекомендації
Фінансова прозорість	Забезпечення відкритості даних про бюджетні доходи, видатки, управління.	Високий рівень корупції, недостатня довіра суспільства до державних інституцій.	Запровадження відкритих даних, підвищення підзвітності органів влади.
Тіньова економіка	Частка економічної діяльності, яка не відображається в офіційній статистиці.	Значна тінізація доходів, ухилення від сплати податків.	Ефективне адміністрування податків, стимулювання добровільної сплати податків.
Податкова політика	Система оподаткування, спрямована на забезпечення економічного зростання.	Складність адміністрування податків, нерівномірне податкове навантаження.	Спрощення процедур, впровадження податкових стимулів для інноваційного бізнесу.
Цифровізація податкової сфери	Використання цифрових технологій для адміністрування податків.	Недостатній рівень інтеграції цифрових сервісів, відставання у впровадженні технологій.	Запровадження електронних кабінетів, автоматизація контролю та обміну даними.
Євроінтеграція	Адаптація до стандартів ЄС у фінансовій та податковій сферах.	Невідповідність законодавства України європейським стандартам.	Гармонізація податкових норм з європейськими, створення чіткої дорожньої карти.
Добровільна сплата податків	Мотивація платників до виконання податкових зобов'язань.	Низька довіра до використання бюджетних коштів, брак прозорості.	Підвищення фінансової грамотності, прозорість використання бюджетних ресурсів.
Регіональна нерівність	Відмінності у рівні податкових надходжень і витрат між регіонами.	Нерівномірний економічний розвиток регіонів, дисбаланс у розподілі ресурсів.	Впровадження регіональних програм підтримки та вирівнювання податкового навантаження.

Джерело: розроблено авторами

запровадження електронних кабінетів для платників податків і інтеграція даних між державними структурами знижують ризик корупції, підвищують ефективність контролю та зменшують адміністративне навантаження на бізнес[8]. Однак для досягнення успіху необхідні інвестиції в технологічну інфраструктуру, навчання кадрів і популяризація цифрових сервісів серед громадян.

Головним є те, що фінансова прозорість і податкова політика повинні розглядатися як єдина система, яка спрямована на досягнення економічної стабільності, стимулювання інновацій та інтеграцію в глобальні ринки. Для досягнення цих цілей Україна має зосередитися на таких напрямках:

1. Впровадження механізмів громадського контролю та звітності у фінансовій сфері.

2. Спрощення податкових процедур і зниження адміністративного тиску на бізнес.

3. Розширення використання цифрових технологій для адміністрування податків і управління фінансами.

4. Посилення регіональної політики для вирівнювання економічного розвитку регіонів.

5. Створення стимулів для інноваційного розвитку через податкові пільги та інвестиційні програми.

Лише за умов комплексного підходу до вирішення цих питань Україна зможе створити сучасну, ефективну податкову систему та забезпечити прозорість у фінансовій сфері. Це, у свою чергу, стане основою для стійкого економічного зростання, зменшення рівня тіньової економіки та посилення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

Висновок. Фінансова прозорість і податкова політика є фундаментальними компонентами ефективного державного управління,

особливо в умовах економічної трансформації України. Аналіз цієї теми засвідчує, що підвищення прозорості у фінансовій сфері та реформування податкової системи мають вирішальне значення для забезпечення макроекономічної стабільності, стимулювання економічного зростання та інтеграції України в міжнародне економічне середовище.

Фінансова прозорість передбачає створення зрозумілих і відкритих механізмів управління державними фінансами, які включають публікацію інформації про доходи і витрати бюджету, підзвітність державних установ та ефективне управління державними ресурсами. Прозорість сприяє зниженню рівня корупції, підвищенню довіри населення до держави та стимулює залучення іноземних інвестицій. Проте в Україні цей процес стикається з такими проблемами, як недостатня інтеграція цифрових технологій, непрозорість бюджетних процедур і значна частка тіньової економіки. Для вирішення цих викликів необхідно посилювати антикорупційні ініціативи, розвивати електронні сервіси та створювати механізми громадського контролю за використанням бюджетних коштів.

Податкова політика, своєю чергою, є одним із найважливіших інструментів державного впливу на економічні процеси. В Україні реформи податкової системи спрямовані на спрощення адміністрування податків, зменшення податкового навантаження на бізнес та стимулювання інноваційної діяльності. Однак ефективність цих реформ залишається обмеженою через складність нормативно-правової бази, відсутність належної цифровізації податкових процедур і слабку взаємодію між державними органами та платниками податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Благун І. Г., Воронко Р. М., Бучкович М. Л. Бюджетний менеджмент. Львів : «Магнолія-2006», 2017. 224 с.
2. Лук'яненко І. Г. Системне моделювання показників бюджетної системи України: принципи та інструменти. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 541 с.
3. Орел А. М., Дяченко В. В. Етапи та роль цифрової трансформації у вдосконаленні управління інноваціями. *Економіка і суспільство. Науковий журнал*. 2023. № 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/56>
4. Орел В.М. Вплив глобалізації на економічні системи та виникнення між ними конкуренції. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 3. С. 52–58.
5. Рябик Г. Є., Яворська О. Б. Стратегія управління конкурентоздатністю підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 61–66.
6. Філюк Г. М. Вплив бюджетно-податкової політики на трансформацію ринкових структур в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 56–65.
7. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

8. Anna Orel, Volodymyr Orel, Viktor Diachenko, Iryna Perevozova, Mainka Marcel Kurt & Khrystyna Kirshak. Enhancing Sustainability and Smart Living: Adoption of IoT-Driven Automation of Vertical Gardens in Urban Spaces. *AI in Business: Opportunities and Limitations*. Volume 1. 2024. Pages 99–112. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-48479-7_10

REFERENCES:

1. Blagun I. G. Voronko R. M. and Buckovich M. L. (2017). *Byudzhetyy menedzhment* [Budget management]. Magnolia-2006", Lviv, Ukraine
2. Luk'yanenko I. H. and Sydorovych M. YA. (2014). *Byudzhethno-podatkovaya polityka krayiny: novi vyklyky* [Budget and tax policy of the country: new challenges], NaUKMA, Kyiv, Ukraine
3. Orel A. M. and Dyachenko V. V. (2023). Etapy ta rol' tsyfrovoyi transformatsiyi u vdoskonalenni upravlinnya innovatsiyamy [Stages and role of digital transformation in improving innovation management]. *Ekonomika i suspil'stvo-Economy and society*, no. 56. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/56> (in Ukrainian)
4. Orel V. M. (2017). Vplyv hlobalizatsiyi na ekonomichni systemy ta vynyknennya mizh nymy konkurentsiyi [The impact of globalization on economic systems and the emergence of competition between them]. *Aktual'ni problemy innovatsiyanoi ekonomiky-Actual problems of innovative economy*, no. 3, pp. 52–58.
5. Ryabik G. E. and Yavorska O. B. (2019). Stratehiya upravlinnya konkurentozdatnistyu pidpryyemstva [The strategy of managing the competitiveness of the enterprise]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid-Investments: practice and experience*, no. 24, pp. 61–66. (in Ukrainian)
6. Fylyuk G. M. (2011). Vplyv byudzhethno-podatkovoyi polityky na transformatsiyu rynkovykh struktur v Ukrayini [The impact of budget and tax policy on the transformation of market structures in Ukraine]. *Finansy Ukrayiny – Finances of Ukraine*, no. 6, pp. 56–65.
7. Chugunov I.Ya. (2021). *Byudzhethna stratehiya suspil'noho rozvytku* [Budget strategy of social development], National Trade and Economy, Kyiv, Ukraine.
8. Anna Orel, Volodymyr Orel, Viktor Diachenko, Iryna Perevozova, Mainka Marcel Kurt & Khrystyna Kirshak (2024). Enhancing Sustainability and Smart Living: Adoption of IoT-Driven Automation of Vertical Gardens in Urban Spaces. *AI in Business: Opportunities and Limitations*. Volume 1. Pages 99–112. Available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-48479-7_10